

การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ในประเทศไทย

แสง สงวนเรือง*

I. ความสำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ประเทศไทยได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 17 ปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการตั้งคำถามกันอยู่เป็นประจำว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศควรจะเน้นทางด้านกิจการเกษตรหรืออุตสาหกรรมมากกว่ากัน การถกเถียงในปัญหานี้แม้จะเป็นที่น่าสนใจ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาสาขาเกษตร ทั้งๆที่เป็นที่ยอมรับกันโดยกว้างขวางว่า การเกษตรยังจะเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยไปอีกนาน แนวทางในการพัฒนาควบคู่กันไปเช่นนี้เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีฐานอุตสาหกรรมที่ค่อนข้างจะแคบ แม้การเกษตรจะยังเป็นสาขานำ แต่การอุตสาหกรรมมีโอกาสขยายตัวไปได้อีกมาก เนื่องจากเริ่มต้นจากรากฐานที่แคบดังกล่าวแล้ว

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรมก็คือ ในสาขาอุตสาหกรรมเองนั้น กิจการประเภทโตและขนาดโต ควรจะได้รับการสนับสนุน เท่าที่ผ่านมา ความสนใจและผลที่เกิดจากการใช้มาตรการส่งเสริมต่างๆ จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม มีแนวโน้มที่จะเอื้ออำนวยต่ออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่เป็นสำคัญ เป็นการยากที่จะกล่าวในขั้นนี้ว่าแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด แต่สิ่งหนึ่งซึ่งคงเป็นที่ยอมรับกันได้

* กรรมการผู้ช่วยผู้อำนวยการ บริษัท ทีซีซี จำกัด

ไม่ยากก็คือว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ไม่ได้มีโอกาสรับการพิจารณาจากผู้กำหนดนโยบายเท่าที่ควร

คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ลักษณะสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต นอกจากนี้คำจำกัดความยังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้อีกด้วย เช่น ในการสำรวจเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยอาจมีคำจำกัดความอย่างหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อกิจการอุตสาหกรรมอาจมีคำจำกัดความอีกอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ในหนังสือที่ถือเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมขนาดย่อม Staley and Morse¹ ได้ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมไว้ว่า “เป็นอุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing) ที่กระทำในกิจการที่ค่อนข้างเล็ก” กิจการที่ค่อนข้างเล็กนี้หมายถึงกิจการที่มีคนงานน้อยกว่า 100 คน อย่างไรก็ตาม Staley and Morse ชี้ให้เห็นว่าการใช้จำนวนคนงานหรือตัวเลขอื่นใดเป็นดัชนีวัดขนาดของกิจการนั้น ไม่เป็นที่น่าพอใจนัก และเป็นการยากที่จะกล่าวถึงจุดใดที่จะบอกได้ว่ากิจการนั้นพ้นจากความเป็นกิจการขนาดเล็กกลายเป็นกิจการขนาดใหญ่

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีลักษณะแตกต่างจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และสมควรที่จะแยกพิจารณาอุตสาหกรรมขนาดย่อมต่างหากจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ความแตกต่างที่ Staley and Morse เห็นว่าสำคัญคือ

1. อุตสาหกรรมขนาดย่อมนั้นมีการจัดการที่ไม่มีการแบ่งงานเป็นสัดส่วนมากนัก กล่าวคือ โดยทั่วไปกิจการขนาดเล็กส่วนมากมีเจ้าของเป็นผู้บริหารงานเพียงคนเดียว ซึ่งรับผิดชอบทั้งในด้านการผลิต การเงิน การตลาด ฯลฯ ดังนั้น ผู้บริหารในกิจการขนาดย่อม ต้องการความช่วยเหลือแตกต่างจากผู้บริหารกิจการขนาดใหญ่

2. ในกิจการขนาดเล็ก ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับคนงาน ลูกค้า ตลอดจนผู้ขาย วัตถุดิบอย่างใกล้ชิดมากกว่าในกิจการใหญ่ ซึ่งในบางกรณีอาจเป็นข้อได้เปรียบของกิจการขนาดเล็กในแง่ของความคล่องตัว

3. กิจการขนาดเล็กมีอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ ทั้งนี้มาตรการความช่วยเหลือทางการเงินสำหรับกิจการ 2 ประเภทนี้อาจต้องแตกต่างกัน

4. กิจการขนาดเล็กมีจำนวนมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ ดังนั้นบริการที่จะให้แก่กิจการขนาดเล็กอาจจะทำในลักษณะเดียวกับกิจการขนาดใหญ่ไม่ได้ หรือทำได้แต่ไม่ประหยัด เช่น การศึกษาความเหมาะสม (feasibility studies) สำหรับอุตสาหกรรมขยายตัวแต่ละแห่ง อาจไม่คุ้ม อาจต้องทำเป็นบริการที่ให้แก่กลุ่มอุตสาหกรรม เป็นต้น

ภายในประเภทกว้างๆ ของอุตสาหกรรมขนาดย่อมเอง Staley and Morse แบ่งกิจการออกเป็น 2 ลักษณะ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คืออุตสาหกรรมดั้งเดิม ที่มีลักษณะที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก (traditional industries) กล่าวคือ เคยทำมาอย่างไรก็ทำอย่างนั้น สินค้า กิติ เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต กิติ ตลอดจนการจัดการ กิติ ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำมาเท่าไรนัก อีกประเภทหนึ่งอาจเรียกรวมๆ ได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (modern industries) เป็นการยากที่จะกล่าวว่า อุตสาหกรรมใดเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่หรือไม่ แต่ Staley and Morse เสนอว่าอุตสาหกรรมประเภทนี้แตกต่างจากอุตสาหกรรมดั้งเดิม ในด้านความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงด้านการออกแบบสินค้าที่สามารถปรับปรุงได้เสมอ ด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต ตลอดจนการจัดการ คุ้มครอง กิติ และการจัดการที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยทั่วไปคำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางที่ใช้ในทางปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ มักจะถือเอาขนาดการจ้างงานและสินทรัพย์หรือทุนจดทะเบียนเป็นเกณฑ์ และในบางกรณีก็คำนึงถึงประเภทของกิจการด้วย

สำหรับในประเทศไทย สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมว่า หมายถึง กิจการอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 2 ล้านบาท โดยแบ่งอุตสาหกรรมออกเป็น 4 ประเภท คืออุตสาหกรรมโรงงาน (manufacturing industries) อุตสาหกรรมบริภัณฑ์ (servicing industries) อุตสาหกรรมหัตถกรรม (handicraft industries) อุตสาหกรรมในครอบครัว (cottage industries) สำหรับกองบริการอุตสาหกรรมหมายถึง อุตสาหกรรมสมัยใหม่ (modern industries) ที่มีเจ้าของเป็นผู้จัดการและดำเนินงาน ไม่มีการแบ่งงานโดยเฉพาะ

ในการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย² ผู้วิจัยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำจำกัดความของหน่วยที่จะศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินการสำรวจได้ คำจำกัดความที่คณะผู้วิจัยใช้ในการสำรวจ คืออุตสาหกรรมขนาดย่อม หมายถึงอุตสาหกรรมการผลิต (manufacturing) ที่มีคนทำงาน 10-49 คน และอุตสาหกรรมขนาดกลาง หมายถึงกิจการที่มีคนทำงาน 50 - 199 คน คนทำงานหมายรวมถึงผู้ที่เป็นเจ้าของและเป็นแรงงานของครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าจ้างด้วย เหตุผลที่ใช้ขนาดคนทำงานเป็นหลักนั้นเนื่องจากไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ถาวรของกิจการพร้อมที่จะนำมาใช้ในการสรุปตัวอย่าง

ในการให้คำจำกัดความและขอบข่ายของอุตสาหกรรมที่จะทำการศึกษา คณะผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญทั้งนี้คือ กิจการนั้นจะต้องไม่เป็นการยากที่จะพัฒนาให้กิจการทันสมัยได้ ทั้งนี้จึงได้กำหนดไว้ว่ากิจการที่มีขนาดน้อยกว่า 10 คนลงมา ไม่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษา เนื่องจากว่ากิจการที่มีคนงานต่ำกว่า 10 คนนี้ มักจะเป็นกิจการเล็ก ๆ ที่ทำมาแต่ดั้งเดิมและเป็นกิจการไม่เป็นล่ำเป็นสันพอเพียงที่รัฐจะพึงให้บริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ได้มากนัก และได้รวมกิจการขนาดกลางเข้าอยู่ในขอบข่ายของการศึกษาด้วย ปัจจัยที่คำนึงถึงอีกประการหนึ่งก็คือ กิจการที่อยู่ในขอบข่าย ก็ไม่ควรเป็นกิจการที่ถึงจุดอิ่มตัวแล้ว หรือไม่มีลักษณะเป็นกิจการดั้งเดิมจนเกินไปนัก ทั้งนี้จึงได้คัดกิจการโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง และโรงพิมพ์ ออกจากขอบข่ายของการศึกษา

บทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการพัฒนาประเทศ

บทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ นั้น จะมีความสำคัญอย่างไร ย่อมแตกต่างกันออกไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการพัฒนา ตลอดจนสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างว่าอย่างน้อยในทางค่านิยมความคิด โอกาสที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศมีอยู่หลายประการ Staley and Morse ได้กล่าวถึงโอกาสเหล่านี้ พร้อมทั้งระบุหลักฐานสนับสนุนบ้างตามสมควร ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. เสริมสร้างประสิทธิภาพ ปัญหาที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจทั่วไปประการหนึ่งก็คือ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น จะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของสังคมโดยมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ในประเทศด้อยพัฒนา หากจะมีฐานอุตสาหกรรมอยู่บ้าง ส่วนใหญ่ก็จะเริ่มจากอุตสาหกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมหัตถการต่างๆ ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมเหล่านี้โดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ แต่ระบบเศรษฐกิจและสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ บทบาทของอุตสาหกรรมหัตถการและอุตสาหกรรมในครัวเรือนนับวันแต่จะน้อยลงไปเป็นสัดส่วน เนื่องจากความต้องการของสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการผลิตที่กระทำอยู่โดยระบบดั้งเดิมจะถูกผลักดันให้เปลี่ยนแปลงไป ระบบโรงงานขนาดเล็กเป็นช่องทางหนึ่งที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงนี้ และที่สำคัญก็คือโรงงานขนาดย่อมไม่จำเป็นจะต้องมีประสิทธิภาพในระดับต่ำ มีเหตุผลหลายประการที่กิจการขนาดเล็กอาจมีประสิทธิภาพมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ เช่น ความคล่องตัวในการเปลี่ยนรูปสินค้า ความสนิสนมคุ้นเคยกับลูกค้า ความคล่องตัวในการบริหารงานขนาดเล็ก ฯลฯ จริงอยู่ เป็นไปได้ที่โรงงานขนาดย่อมจะไร้ประสิทธิภาพในแง่ของการใช้ทรัพยากร เนื่องจากปัญหาต่างๆ แต่การที่มีขนาดเล็กในตัวของมันเองไม่ได้หมายความว่าทำให้กิจการมีประสิทธิภาพไม่ได้

เกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพนี้มีอีกด้านหนึ่งที่น่าจะพิจารณา คือ ในหลายกรณีอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น ในฐานะเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนให้ ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อาจไม่สามารถผลิตได้โดยมีประสิทธิภาพ หรือการรับจ้างเป็นเฉพาะกรณี การพิจารณาอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อย่างเหมาะสมอาจมีส่วนช่วยให้ระบบอุตสาหกรรมทั้งระบบมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้

2. ส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการประกอบการ อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความกตริเริ่มกล้าเสี่ยง และมีทัศนคติในการแสวงหาความก้าวหน้าได้พิสูจน์ความสามารถของตนเอง ทั้งยังเปิดโอกาสสำหรับที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์อุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางเป็นช่องทางที่ดีเนื่องจากไม่จำเป็นจะต้องใช้เงินทุนมาก หากผิดพลาดไปอย่างไรก็เป็นบทเรียนที่ราคาไม่สูงแพง โดยเฉพาะสำหรับผู้สนใจประกอบอาชีพ

อิสระ หากได้มีช่องทางดังกล่าวแล้วจะเป็นโอกาสให้ดำเนินชีวิตที่ตนภาคภูมิใจ นอกจากนี้ ประสพการณ์ที่ได้จากการประกอบกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง อาจถ่ายทอดไปสู่การประกอบ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ นับเป็นแหล่งแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่ดี

3. ช่วยในด้านระดมทุน ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศคือการพัฒนา ก็คือ การขาดแคลนเงินทุนและความยากลำบากในการระดมเงินทุนที่มีอยู่กระจุกกระจาย เนื่องจาก สถาบันการเงินยังไม่พัฒนาเป็นหลักเป็นฐาน อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นช่องทางหนึ่งที่จะ รวบรวมเงินทุนทั้งที่เป็นของตัวเอง ญาติมิตร ตลอดจนแหล่งสินเชื่อทั้งหลายที่ผู้ประกอบการ สามารถหาได้ แล้วนำมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผลต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสะสม ความสามารถในการผลิตของประเทศให้สูงขึ้น การออมทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ ของบุคคลต่าง ๆ นั้น หากไม่มีช่องทางที่จะใช้เพื่อสร้างความสามารถในการผลิต ก็อาจถูกใช้ไปในทางที่ไม่ดีเป็น ประโยชน์ เช่น การบริโภคฟุ่มเฟือย การซื้อเพชรนิลจินดา ซื้อที่ดินและสินทรัพย์ต่าง ๆ เพื่อ เก็งกำไร เป็นต้น

4. ประหยัดเงินทุน เกี่ยวกับบทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อม ในการประหยัด เงินทุนก็เช่นเดียวกับบทบาทอื่น ๆ คือ จะต้องมีการศึกษาเป็นเฉพาะกรณีไป ไม่จำเป็นเสมอไป ว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะสามารถประหยัดเงินทุนในแง่ที่ว่าเงินทุนที่ใช้ต่อ 1 หน่วยของผล ผลิตจะต่ำกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมไม่ว่าจะขนาดใดจะใช้เงินทุนต่อ 1 หน่วย ของผลผลิตมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับเทคนิคการผลิตและปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายด้าน อย่างไรก็ตาม โอกาสที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะประหยัดเงินทุนได้ก็มีอยู่ เช่น อุตสาหกรรมขนาดย่อม ให้ผลผลิตเร็วกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้ระยะเวลาที่เงินทุนจะจมไว้อย่างไร สั้นกว่า นอกจากนี้กิจการขนาดย่อมสามารถปรับเทคนิคในการผลิต ตลอดจนการใช้เครื่องจักร อุปกรณ์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า อีกประการหนึ่งอุตสาหกรรมขนาด ย่อมนั้น หากมีการตัดสินใจผิดพลาด ต้นทุนของการใช้เงินทุนในทางที่ผิดพลาดก็ไม่รุนแรง เท่ากับความผิดพลาดที่เกิดจากการลงทุนขนาดใหญ่ ทั้งโอกาสที่จะค้นพบความผิดพลาด ตลอดจนแก้ไขปัญหาในกิจการขนาดเล็กนั้นก็สูงกว่าในกิจการขนาดใหญ่ด้วย

5. ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ข้อสนับสนุนประการหนึ่งเกี่ยวกับความได้เปรียบของอุตสาหกรรมขนาดย่อมก็คือ ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งสำหรับในประเทศที่มีประชากรมาก นับเป็นประโยชน์ที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม Staley and Morse ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การแก้ปัญหาการว่างงานหรือการรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นนั้นจะทำได้ที่ดีที่สุดด้วยการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่ง หากจะพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพื่อแก้ปัญหาการว่างงานโดยเฉพาะ อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการผลิตได้ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นหนทางที่จะรองรับแรงงานที่มีอยู่เหลือเฟือได้ ปัญหาที่จะต้องพิจารณาก็คือ ทำอย่างไรจึงจะให้การใช้แรงงานที่มีอยู่เหลือนั้นไปในทางที่เป็นประโยชน์ที่สุด และหากมีการขัดกันระหว่างประสิทธิภาพกับการจ้างงานก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ขัดกันนี้อยู่ ณ ที่ใด

6. ช่วยกระจายการพัฒนาออกไปสู่ส่วนภูมิภาค ปัญหาของประเทศคือการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การพัฒนานั้นมักจะรวมตัวกันอยู่ในพื้นที่แห่งเดียวหรือน้อยแห่ง เช่น ในเขตเมืองหลวงหรือเมืองท่าที่สำคัญ ในขณะที่ส่วนอื่นของประเทศ โดยเฉพาะในเขตชนบทที่ห่างไกล ไม่ได้มีส่วนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควร ปัญหาความเหลื่อมล้ำนี้ในหลายกรณีก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมและปัญหาทางการเมืองที่รุนแรงไม่น้อย อุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีอยู่ในเขตชนบทนั้นมีอยู่เป็นจำนวนน้อย และโอกาสที่พัฒนานักไม่สูงนัก แต่หากสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมตามหัวเมืองสำคัญ ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของทางค่านสถานที่เหล่านั้น ก็อาจเป็นการกระจายฐานทางเศรษฐกิจออกไปได้

7. ช่วยพัฒนาทางการเมืองและสังคม การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมอาจช่วยในด้านการพัฒนาทางการเมืองและสังคมได้ ด้วยการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจออกไปสู่กลุ่มชนต่าง ๆ แทนที่จะให้ความมั่งคั่งจำกัดอยู่เฉพาะในมือของบุคคลกลุ่มน้อยที่ได้เปรียบกว่าอยู่แล้ว การป้องกันการเอารัดเอาเปรียบโดยอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจนั้นอาจทำได้หลายทาง การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยที่มีผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก และมีการแข่งขันกันและกันพอสมควร นั้น เป็นหนทางหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ยึดมั่นในระบบตลาดและการ

ประกอบการของเอกชน ทั้งยังเอื้ออำนวยต่อการสร้างพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย หากผู้ประกอบการไม่อยู่ในฐานะที่จะเอาใจเอาเปรียบผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการอื่น เนื่องจากถูกพลังของการแข่งขันเป็นเครื่องบังคับ ก็จะแบ่งภาระของรัฐบาลในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของผู้ที่เอาใจเอาเปรียบไปได้มาก ประโยชน์ทางสังคมอีกประการหนึ่งก็คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม จะเป็นหนทางที่ช่วยให้ผู้ประกอบการที่เป็นบุคคลในท้องถิ่นสามารถไต่เต้าบันไดทางสังคมขึ้นไปได้ ซึ่งผิดกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมักจะมีอิทธิพลของต่างชาติเข้ามาเกี่ยวข้องไม่มากนักน้อย นอกจากนั้นอุตสาหกรรมขนาดย่อมอาจเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชากรในการใช้ชีวิตในระบบอุตสาหกรรม ซึ่งแตกต่างไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิม ทำให้การปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ราบรื่นมากกว่าที่จะก้าวไปสู่วิถีชีวิตในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เสียเลยทีเดียว

ฐานะของสาขาอุตสาหกรรมในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

เพื่อให้มองเห็นภาพของความสำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย สมควรจะกล่าวถึงฐานะของสาขาอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวมพอเป็นสังเขปเสียก่อน มองทางด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product) ตามราคาคงที่ สัดส่วนของอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม (manufacturing) เพิ่มจากร้อยละ 16.8 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 20.3 ในปี 2519 และประมาณว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22.9 ในปี 2524 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ทางด้านการจ้างงาน ตามสำมะโนประชากรในปี 2513 ประชากรที่ทำงานในสาขาอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 683,000 คน หรือร้อยละ 4.1 ของประชากรที่มีงานทำทั้งสิ้น ในปี 2519 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมาณว่าประชากรที่ทำงานในสาขาอุตสาหกรรมประมาณ 1,071,000 คน หรือร้อยละ 5.9 ของประชากรที่มีงานทำทั้งสิ้น และคาดว่าในปี 2524 จะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1,320,000 คน หรือร้อยละ 6.5 ในด้านการหาเงินตราต่างประเทศ ปรากฏว่ามูลค่าส่งออกของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แม้จะไม่สม่ำเสมอัก จากประมาณ 2,247 พันล้านบาท หรือร้อยละ 15.2 ของมูลค่าส่งออกทั้งสิ้นในปี 2513 เป็นประมาณ 12,267 พันล้านบาท หรือร้อยละ 20.2 ของมูลค่าส่งออกในปี 2519

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะมองทางด้านใด สาขาอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวมยังมีขอบเขตค่อนข้างจำกัด แต่ก็มีความโน้มในการขยายตัวในอัตราที่เร็วกว่าการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม

วิธีการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย

ในปี 2519 คณะผู้วิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ด้วยความสนับสนุนของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันการศึกษาทั้ง 2 ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย การวิจัยได้ใช้วิธีสำรวจ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่แล้วประกอบกัน

การสำรวจกระทำโดยการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยกรอบตัวอย่างที่สร้างขึ้นจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และกรมแรงงานประกอบกัน โดยแบ่งตามขนาดการจ้างงานประเภทอุตสาหกรรม และตามเขตภูมิศาสตร์

ประชากรที่ทำการสำรวจได้แก่กิจการที่มีขนาดการจ้างงานระหว่าง 10-49 คน ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม และระหว่าง 50-199 คน ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง การสำรวจรวมอุตสาหกรรมการผลิต (manufacturing) ทุกประเภทตาม Thailand Standard Industrial Classification System ยกเว้นโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงพิมพ์ และโรงน้ำแข็ง ประชากรตามกลุ่มรวมนี้มีประมาณ 5 พันกิจการ

การสำรวจใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยตัวบุคคลตามแบบสอบถามที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เป็นสื่อ ขนาดตัวอย่างที่สุ่มมีประมาณ 1,500 กิจการ ได้คำตอบกลับคืนมาและคัดเลือกไว้ใช้ในการวิเคราะห์ประมาณ 1,000 - 1,200 กิจการ แล้วแต่ลักษณะของข้อมูล

เนื้อหาของบทความนี้อาศัยผลของการวิจัยในปี 2519 เป็นสำคัญ

ความสำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

จำนวนกิจการและการจ้างงาน ในปัจจุบันตัวเลขกิจการอุตสาหกรรมแบ่งตามขนาดการจ้างงานยังไม่เป็นที่ทราบแน่นอน อย่างไรก็ตาม ในปี 2519 กรมแรงงานได้ทำการนับจ

กิจการอุตสาหกรรมทุกประเภทใน 36 จังหวัด ที่มีแรงงานจังหวัด ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง คือ สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี ในปี 2520 ได้นับจดในเขต 31 จังหวัด ที่ไม่มีแรงงานจังหวัดประจำอยู่ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง กำลังดำเนินการสำรวจอยู่ แต่มีตัวเลขที่นับจดครั้งสุดท้ายเมื่อสิ้นเดือนมกราคม 2516 จึงเป็นการยากที่จะทราบตัวเลขแน่นอนในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม หากนำตัวเลขที่นับจดเขตต่างๆ และในปีต่างๆ ของกิจการอุตสาหกรรมทุกประเภทมารวมกัน จะปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1

จำนวนสถานประกอบการและคนทำงานแบ่งตามขนาดคนทำงาน *

ขนาดคนทำงาน	กิจการ		คนทำงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมทุกขนาด	33,160	100.0	563,401	100.0
1 - 4 คน	16,765	50.6	45,596	8.1
5 - 9 คน	8,786	26.5	63,237	11.2
10 - 19 คน	3,757	11.3	52,553	9.3
20 - 49 คน	2,249	6.8	68,148	12.1
50 - 99 คน	820	2.5	56,644	10.1
100 - 299 คน	528	1.6	85,527	15.2
300 - 499 คน	125	.4	48,130	8.5
500 - 999 คน	81	0.2	55,949	9.9
1,000 คนขึ้นไป	50	0.1	87,615	15.6

* ทมว : กรมแรงงาน

ข้อพึงสังเกตเกี่ยวกับตัวเลขในตารางที่ 1 คือ

1. ตัวเลขสำหรับเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง นับจากเมื่อ 31 มกราคม 2516 ส่วนในจังหวัดที่มีแรงงานจังหวัดประจำนับจากในปี 2519 จังหวัดอื่น ๆ นับจากในปี 2520
2. ตัวเลขสำหรับ 36 จังหวัดที่มีแรงงานจังหวัดประจำ ไม่รวมกิจการที่มีขนาดคนทำงาน 1-4 คนเข้าไว้ด้วย

ตัวเลขที่ปรากฏในตารางที่ 1 เป็นตัวเลขที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากคุ้มรวมและระยะเวลา นับจากแตกต่างกันไป คงได้กล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม หากจะถือตัวเลขข้างต้น เป็นเครื่องชี้กว้าง ๆ ก็จะปรากฏว่ากิจการที่มีคนทำงานต่ำกว่า 50 คนลงมา มีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 95 ของจำนวนกิจการทั้งสิ้น และกิจการเหล่านี้จ้างงานรวมแล้วไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ตัวเลขนี้เป็นประมาณการขั้นต่ำ เนื่องจากในการนับจากในบางเขตไม่ได้รวมสถานประกอบการที่มีคนทำงานระหว่าง 1-4 คนอยู่ด้วย นอกจากนี้ หากนำตัวเลขที่ได้จากกรมแรงงานเปรียบเทียบกับตัวเลขของกองควบคุมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรมที่รวบรวมไว้เมื่อปี 2518 จะปรากฏว่ามีความแตกต่างกันมาก

จากสถิติของกองควบคุมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาต ให้ประกอบกิจการตาม พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2512 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2518 ในปี 2518 มีรวมทั้งสิ้น 44,135 โรงงาน อยู่ในกรุงเทพมหานคร 10,012 กิจการ และต่างจังหวัด 34,123 กิจการ จำนวนโรงงานนี้หมายถึงโรงงานที่จดทะเบียนไว้กับกองควบคุมโรงงานตามกฎหมาย คือ เป็นกิจการที่มีคนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป หรือกิจการที่ใช้กำลังเครื่องจักรตั้งแต่ 2 แรงม้าขึ้นไป กิจการที่จดทะเบียนและได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการนั้น อาจรวมกิจการที่จดทะเบียนไว้เฉย ๆ โดยไม่ได้ดำเนินงานก็ได้

จากจำนวน 44,135 โรงงานนี้ เป็นโรงสีฝัดหรือขัดข้าว 25,868 แห่ง โรงน้ำแข็ง 400 แห่ง กิจการแปรรูป เลื่อยไสเซาะร่องหรืออบไม้ 917 แห่ง โรงงานที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวกับการพิมพ์ 1,200 แห่ง หากรวมกิจการทั้ง 4 ประเภทเข้าด้วยกันแล้ว ไปหักออกจากจำนวนโรงงานทั้งสิ้น ก็จะเหลือจำนวนโรงงานประเภทที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาทั้งสิ้น 15,750 โรงงาน

คณะผู้วิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย ได้แยก
ตัวเลขโรงงานของกองควบคุมซึ่งมีอยู่ในปลายปี 2517 ออกตามขนาดการจ้างงานประเภท
อุตสาหกรรมและภาค โดยไม่รวมกิจการโรงสี โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง และโรงพิมพ์ ปรากฏ
จำนวนแรงงานแบ่งตามขนาดการจ้างงานและภาคดังนี้

ตารางที่ 2
จำนวนโรงงานที่จดทะเบียนกับกองควบคุมโรงงาน
แบ่งตามภาคและขนาดการจ้างงาน
สิ้นปี 2517

ขนาดการ จ้างงาน	กรุงเทพ และจังหวัด ใกล้เคียง	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	รวมทั้ง ประเทศ
ต่ำกว่า 10 คน	6,809	2,813	720	723	739	11,804
10-49	2,813	1,449	447	556	382	5,647
50-99	259	284	75	64	42	724
100-199	113	144	15	25	19	316
200 คนขึ้นไป	48	88	12	6	14	168
รวม	10,042	4,778	1,269	1,374	1,196	18,659

ที่มา : รวบรวมจากกองควบคุมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

จากสถิติของกองควบคุมโรงงาน จะเห็นว่ากิจการที่มีขนาดคนทำงานต่ำกว่า 50
คนลงมา (ยกเว้นในอุตสาหกรรม 4 ประเภทที่ตัดออกไปแล้ว) มีถึงร้อยละ 93.5 ของจำนวน
กิจการที่จดทะเบียนทั้งสิ้นกว่าครึ่ง (ร้อยละ 55) ของกิจการขนาดเล็กเหล่านี้อยู่ในเขตกรุงเทพ
มหานครและจังหวัดใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าตัวเลขของกองควบคุมโรงงานก็
เป็นตัวเลขขั้นต่ำเช่นเดียวกัน เนื่องจากในกรณีที่โรงงานใช้เครื่องจักรขนาดเล็ก และมีคน

ทำงานต่ำกว่า 7 คน ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีโรงงานที่ดำเนินการโดยไม่จดทะเบียนด้วยก็ได้

อย่างไรก็ตาม จากตัวเลขทั้งสองแหล่งดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า เมื่อมองในแง่จำนวนแล้ว กิจกรรมการผลิตในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่มีขนาดเล็ก คือมีคนทำงานต่ำกว่า 50 คนลงมาเกือบทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่ากิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 50 คนลงมา คงจะมีส่วนก่อให้เกิดการจ้างงานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 หรืออาจถึงร้อยละ 50 ของการจ้างงานในสาขาการผลิตทั้งสิ้นก็ได้

มูลค่าเพิ่ม จากผลของการสำรวจที่คณะผู้วิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางได้จัดทำในปี 2519 มูลค่าเพิ่มต่อกิจการแบ่งตามขนาดต่าง ๆ ในปี 2518 เป็นดังนี้

ขนาดของกิจการ	มูลค่าเพิ่มต่อกิจการ
10 - 49 คน	655,700 บาท
50 - 99 คน	3,200,000 บาท
100 - 199 คน	6,900,000 บาท

หากใช้ตัวเลขมูลค่าเพิ่มเฉลี่ยนี้ประมาณมูลค่าเพิ่มทั้งสิ้นของกิจการขนาดต่าง ๆ โดยใช้จำนวนตัวเลขที่ใช้เป็นกรอบตัวอย่างในการสำรวจ และปรับปรุงตัวเลขให้ครอบคลุมอุตสาหกรรมการผลิตทุกประเภท แล้วอาจประมาณสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มของกิจการขนาดต่าง ๆ ในสาขาอุตสาหกรรมได้ดังนี้

ขนาดของกิจการ	มูลค่าเพิ่มคิดเป็นร้อยละ ของมูลค่าเพิ่มในสาขา การผลิตทั้งสิ้น
10 - 49 คน	ไม่ต่ำกว่า 20 %
50 - 99 คน	ประมาณ 10 %
100 - 199 คน	ประมาณ 15 %

นอกจากนี้ อาจประมาณมูลค่าเพิ่มอย่างคร่าว ๆ ของกิจการที่มีคนงานต่ำกว่า 10 คนลงมา ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดได้ว่าจะมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าเพิ่มในสาขาการผลิต

ทั้งสิ้น รวมความแล้วกิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 50 คนลงมา น่าจะมีส่วนก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของมูลค่าการเพิ่มในสาขาการผลิต ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย

การส่งออก และการใช้เงินตราต่างประเทศ การประมาณมูลค่าส่งออกของกิจการขนาดย่อมกระทำได้ยาก เนื่องจากไม่สามารถทราบได้แน่นอนว่า ปลายทางสุดท้ายของสินค้าที่ผลิตโดยอุตสาหกรรมขนาดย่อมว่าอยู่ที่ใด อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยที่ดำเนินการในปี 2519 คณะผู้วิจัยได้สอบถามผู้ประกอบการว่าได้ทำการส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายต่างประเทศมากน้อยเพียงใด โดยให้คำนึงถึงปลายทางสุดท้ายของสินค้า ผลของการสำรวจปรากฏว่ามีจำนวนกิจการที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจทำการส่งออกน้อยมาก คือเพียง 160 กิจการจากจำนวน 1,049 กิจการ มูลค่าการส่งออกมีจำนวนสูงขึ้นเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสัดส่วนของการส่งออกต่อมูลค่าการขายแล้ว กิจการขนาดเล็กก็มีการส่งออกไม่น้อย ดังแสดงในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 3

มูลค่าการส่งออกแบ่งตามขนาดกิจการจ้างงาน

ขนาดการจ้างงาน	จำนวนโรงงานที่มีการส่งออก	มูลค่าการส่งออก	% การส่งออก	% การส่งออกต่อการขายในกิจการขนาดเดียวกัน
ต่ำกว่า 10 คน	11	19,571	1.1	19.3
10 - 49	62	382,028	20.9	26.7
50 - 99	34	311,070	17.0	21.0
100 - 199	27	501,016	27.5	34.0
200 คนขึ้นไป	26	611,511	33.5	14.8
รวมทุกขนาด	160	1,825,196	100.0	21.1

ทางด้านการใช้เงินตราต่างประเทศนั้น จากผลของการสำรวจ ปรากฏว่าสัดส่วนของเงินตราต่างประเทศที่ใช้เมื่อเทียบกับรายได้ทั้งสิ้นของกิจการแล้ว มีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4

ตารางที่ 4
สัดส่วนของค่าใช้จ่ายที่คิดเป็นเงินตราต่างประเทศ
คิดเป็นร้อยละของรายได้
แบ่งตามขนาดกิจการ

ขนาดของกิจการ	%
ต่ำกว่า 10 คน	13.6
10 - 49 คน	15.3
50 - 99 คน	22.2
100 - 199 คน	17.6
200 คนขึ้นไป	25.8
เฉลี่ย	21.9

การพิจารณาผลการดำเนินงานของกิจการขนาดต่าง ๆ ที่มีต่อคู่ค้าการชำระเงินต้องอาศัยข้อมูลมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสงวนเงินตราต่างประเทศ (หากจะมี) อันเนื่องมาจากการทดแทนสินค้าเข้าของกิจการขนาดต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ตัวเลขเกี่ยวกับการส่งออกและการใช้เงินตราต่างประเทศคงปรากฏข้างบนอย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่ากิจการขนาดย่อมน่าจะมีผลทางด้านเงินตราต่างประเทศไปในทางดี ไม่น้อยไปกว่ากิจการขนาดใหญ่

ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร โดยปกติประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรมักจะวัดด้วยมูลค่าผลผลิตหรือมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของทรัพยากรที่ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหน่วยของทรัพยากรที่ขาดแคลน ในประเทศด้อยพัฒนาทรัพยากรที่ขาดแคลนโดยทั่วไป คือเงินทุน คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ คือ มูลค่าผลผลิต ต่อแรงงาน

1 คน ($\frac{O}{L}$), มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน 1 คน ($\frac{V}{L}$), สิ้นทรัพย์ถาวรต่อแรงงาน 1 คน ($\frac{K}{L}$), และค่าแรงเฉลี่ย ($\frac{W}{L}$) ปรากฏผลดังนี้ คือ

Rank Correlation Coefficients				
	$\frac{O}{L}$	$\frac{V}{L}$	$\frac{K}{L}$	$\frac{W}{L}$
$\frac{O}{L}$	1	.6700	.5815	.4892
$\frac{V}{L}$	.6700	1	.4615	.6462
$\frac{K}{L}$	.5815	.4615	1	.4782
$\frac{W}{L}$	.4892	.6462	.4792	1

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผลผลิตและมูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน 1 คน มีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อการใช้เงินทุนต่อแรงงาน 1 คน และค่าจ้างเฉลี่ยในกิจการสูงขึ้น แต่หากพิจารณาผลผลิตหรือมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของทุน ($\frac{O}{K}$ และ $\frac{V}{K}$) ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ขาดแคลนแล้ว จะปรากฏผลของความสัมพันธ์ดังนี้

Rank Correlation Coefficients			
	$\frac{O}{K}$	$\frac{V}{K}$	$\frac{K}{L}$
$\frac{O}{K}$	1	.6108	-.5231
$\frac{V}{K}$	.6108	1	-.3577
$\frac{K}{L}$	-.5231	-.3577	1

สหสัมพันธ์ระหว่าง $\frac{O}{K}$ และ $\frac{K}{L}$ มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 ส่วนความ

สัมพันธ์ระหว่าง $\frac{V}{K}$ และ $\frac{K}{L}$ มีนัยสำคัญระดับ .05 การวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอุตสาหกรรม-

กรรมที่มีอัตราการใช้ทุนที่สูง (capital intensive) ซึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่ มีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพระดับต่ำในการใช้ทุน คณะผู้วิจัยตระหนักดีว่ามีปัญหาทั้งในทฤษฎีแนวคิดและในด้านการเก็บตัวเลขอยู่มากในการวิเคราะห์ลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามเท่าที่ปรากฏพอจะอนุมานได้ว่าอุตสาหกรรมขนาดเล็กมีประสิทธิภาพในการใช้ทุน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ขาดแคลนไม่แพ้หรืออาจดีกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อีกนัยหนึ่งก็คือ สำหรับในประเทศไทยไม่มีการขัดกันระหว่างวัตถุประสงค์ในการก่อให้เกิดการจ้างงานด้วยการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมและวัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรที่ขาดแคลนอย่างมีประสิทธิภาพ

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจสรุปได้ว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความสำคัญและบทบาทในสาขาอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวมไม่น้อย

II. ลักษณะสำคัญ ๆ ของอุตสาหกรรมขนาดย่อมและผู้ประกอบการในประเทศไทย

ลักษณะของผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมเป็นพ่อค้า หรือไม่ก็รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งไม่ใช่กิจการของครอบครัวเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับกิจการที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไป ปรากฏว่าอาชีพเดิมของผู้ประกอบการขนาดเล็ก กระจายกันไปในหลายอาชีพมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ ซึ่งหมายความว่า การเข้าไปสู่กิจการขนาดเล็กนั้น มีความยืดหยุ่นมากกว่า เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์ที่ต้องการ

อาชีพพ่อค้า เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการประกอบกิจการอุตสาหกรรม เนื่องจากการเป็นพ่อค่านั้น ก่อให้เกิดประสบการณ์ในด้านการตลาด เทคนิคการขาย ตลอดจนความสัมพันธ์ที่จำเป็นในการริเริ่มกิจการ และที่สำคัญก็คือ กิจการค้ำน่าจะเป็อาชีพที่เอื้ออำนวยต่อการสะสมทุน หรือการแสวงหาทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ในวงการนี้ มีผู้รู้จักกว้างขวางสะดวกต่อการริเริ่มกิจการ สังคมไทยมีระบบการค้าที่เป็นบึกแผ่น แน่นหนา อยู่แล้ว ดังนั้นหากการค้าเป็นแหล่งที่มาสำคัญของการริเริ่มจัดตั้งกิจการอุตสาหกรรม การพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศไทย น่าจะกระทำได้ง่ายกว่าในสังคมที่ปราศจากพื้นฐานทางการค้ามาก่อน

จากการสำรวจปรากฏว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประมาณครึ่งหนึ่งจบการศึกษาชั้น ป. 4 หรือต่ำกว่า ระดับการศึกษาของผู้ประกอบการหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่มีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น การที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อม มีการศึกษาในระดับทำนั้น ในตัวเองไม่ได้หมายความว่าเขาจะไม่ประสบผลสำเร็จในกิจการ แต่ก็น่าจะเป็นข้อสังเกตประการหนึ่ง ในการที่รัฐจะให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะทางด้านการฝึกอบรม การกำหนดหลักสูตร หรือเนื้อหาของความช่วยเหลือทางค้ำนี้ จำเป็นจะต้องทำในลักษณะที่เหมาะสมกับระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ

รูปแบบทางกฎหมาย และลักษณะการบริหารงาน

อุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นกิจการของเอกชน หรือห้างหุ้นส่วนที่ไม่จดทะเบียน รูปแบบทางกฎหมายของกิจการมีลักษณะเป็นทางการมากขึ้น เมื่อกิจการประเภทใหญ่ขึ้น สำหรับการจดทะเบียนภายในนั้น กว่าร้อยละ 75 ไม่มีการแบ่งส่วนงานเป็นฝ่ายตามหน้าที่ต่าง ๆ โดยชัดเจน ประมาณร้อยละ 90 ของกิจการขนาดเล็ก เจ้าของเป็นผู้จัดการเอง และมีลักษณะเป็นธุรกิจแบบครอบครัวเกือบทั้งสิ้น การแบ่งส่วนงาน มีลักษณะเด่นชัดขึ้น และความเป็นเจ้าของ และเป็นผู้จัดการมีแนวโน้มที่แยกออกจากกันมากขึ้น เมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตาม จากผลของการวิจัยปรากฏว่า อุตสาหกรรมในประเทศไทยไม่ว่าขนาดใดก็ตาม ยังมีลักษณะเป็นธุรกิจแบบครอบครัว กล่าวคือ บริหารงานโดยเจ้าของหรือบุคคลอื่นในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะการบริหารงานในอุตสาหกรรมขนาดย่อมคงได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นสิ่งที่พึงคาดหวังไว้ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก จะต้องทำหน้าที่หลาย ๆ อย่าง ในขณะที่เดียวกัน ไม่มีผู้ช่วยเหลือที่จะให้บริการทางด้าน staff หรือ specialized services ซึ่งมีข้อดี คือ ประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นค่าไต่ห่วย และการตัดสินใจทำได้คล่องตัวขึ้น แต่ก็หมายความว่าผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้จัดการ จะต้องมีความรู้รอบด้าน และต้องอาศัยประสบการณ์หลายอย่าง ซึ่งจะกระทำได้ดีต่อเมื่อกิจการยังไม่ใหญ่โตนัก หากกิจการขยายตัวออกไป เจ้าของหรือผู้จัดการมักจะประสบปัญหาเรื่องการบริหารอยู่เสมอ ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป

ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย ต้องประสบกับปัญหาการขาด “วินัยทางอุตสาหกรรม” อยู่มาก ซึ่งแสดงออกในรูปของการขาดงานคนงานเข้าออกบ่อย ๆ ทั้งผู้ประกอบการยังไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนากำลังคนของตนด้วยการให้การฝึกฝนอบรม ไม่เข้าใจถึงความสำคัญในทรัพยากรมนุษย์พอเพียง

การผลิต

อุตสาหกรรมขนาดย่อมที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจกว่าครึ่ง ทำการผลิตสินค้าสำเร็จรูป เพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรง รองลงไปก็ ได้แก่ การผลิตชิ้นส่วนเพื่อจำหน่ายแก่ร้านค้า ซึ่งไม่ใช่โรงงานและการรับจ้างโรงงานอื่นทำการผลิตชิ้นส่วน ก็จะเห็นได้จากตารางที่ 5

ตารางที่ 5

กิจการหลักของอุตสาหกรรม แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ประเภท การผลิต ขนาดการ จ้างงาน	ผลิตภัณฑ์ สำเร็จรูป เพื่อจำหน่าย โดยตรง	รับจ้าง โรงงานอื่น ผลิตชิ้นส่วน	ผลิตชิ้นส่วน เพื่อจำหน่าย แก่ร้านค้า ซึ่งไม่ใช่ โรงงาน	ซื้อชิ้นส่วน เพื่อนำมา ประกอบ	อื่น ๆ	รวม
ต่ำกว่า 10 คน	97 (55.7)	27 (15.5)	26 (14.9)	6 (3.4)	18 (10.4)	174 (100.0)
10 - 49	336 (55.0)	101 (16.5)	104 (17.0)	25 (4.1)	45 (7.4)	611 (100.0)
50 - 99	85 (63.0)	18 (13.3)	19 (14.1)	5 (3.7)	8 (5.9)	135 (100.0)
100 - 199	39 (54.9)	11 (15.5)	9 (12.7)	2 (2.8)	10 (14.1)	71 (100.0)
200 คนขึ้นไป	18 (51.4)	4 (11.4)	4 (11.4)	1 (2.9)	8 (22.9)	35 (100.0)
รวม	575 (56.6)	161 (15.7)	162 (15.8)	39 (3.8)	89 (8.1)	1,026 (100.0)

กิจการที่น่าสนใจ คือ การรับจ้าง โรงงานอื่นผลิตชิ้นส่วน ซึ่งสำหรับกิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 10 คน มีอยู่ร้อยละ 15.5 และขนาด 10-49 คน มีอยู่ร้อยละ 16.5 กิจการประเภทนี้ แสดงถึงความเชื่อมโยง ระหว่างอุตสาหกรรมต่างๆ ในระบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม จากการสำรวจไม่อาจทราบได้ว่า การผลิตชิ้นส่วน โดยโรงงานขนาดเล็กนั้น เป็นการสนองความต้องการโรงงานขนาดใหญ่หรือไม่ การสร้างความเกี่ยวเนื่องในลักษณะที่กิจการเล็กผลิตสำหรับกิจการขนาดใหญ่ เป็นหนทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม

เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรมขนาดย่อม ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาขึ้นเอง หรือไม่ก็ปรับปรุงเทคนิคจากต่างประเทศมีจำนวนน้อยที่ซื้อเทคนิค หรือได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยตรง ทางด้านเครื่องจักรที่ใช้มักจะเป็นเครื่องจักรเก่า ๆ มีการซ่อมแซมอยู่เป็นประจำ ผิดกับกิจการขนาดใหญ่ ซึ่งมักจะใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยใหม่ๆ อยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีการใช้แรงงานทดแทนอยู่มากกว่ากิจการขนาดใหญ่

ปัญหาสำคัญในการผลิต ได้แก่ ความสม่ำเสมอทางด้านปริมาณและคุณภาพของวัตถุดิบ ซึ่งน่าจะมีส่วนกระทบกระเทือนคุณภาพของผลิตภัณฑ์อยู่มาก

การตลาด

กิจการอุตสาหกรรมที่อยู่ในขอบข่ายการสำรวจ ส่วนใหญ่มีวิธีการจำหน่าย โดยมีลูกค้าประจำมาติดต่อ ถัดไปก็เป็นการหาตลาดเอง ที่มีสัญญาจ้างหรือมีลูกค้าจรมาติดต่อมีอยู่น้อย การหาตลาดในลักษณะนี้ สอดคล้องกับลักษณะการผลิต คือ สำหรับกิจการขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นประเภทผลิตตามใบสั่งเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนกิจการขนาดใหญ่ก็มีสัดส่วนที่ผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคโดยตรงมากกว่า จึงมีแนวโน้มที่จะต้องหาตลาดที่กว้างขวางกว่ากิจการที่มีขนาดเล็กลงไป

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจได้ระบุปัญหา ด้านการตลาด โดยแบ่งออกดังนี้ คือการแข่งขันจากสินค้าเข้าประเภทเดียวกัน การแข่งขันจากผู้ผลิตในประเทศที่มีขนาดการผลิตใหญ่กว่า การแข่งขันจากผู้ที่มีขนาดการผลิตพอ ๆ กัน ฯลฯ คำตอบปรากฏในตารางที่ 6

ตารางที่ 6

ปัญหาการตลาด แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ขนาดการจ้างงาน ปัญหา	ต่ำกว่า 10 คน	10-49 คน	50-99	100-199	200 คน ขึ้นไป	รวม
1. การแข่งขันจาก สินค้าเข้าประ- เภทเดียวกัน	52 (21.7)	195 (23.3)	59 (28.4)	23 (21.3)	12 (26.6)	341 (23.7)
2. การแข่งขันจากผู้ ผลิตในประเทศที่ มีขนาดการผลิต ใหญ่กว่า	61 (25.5)	265 (31.7)	56 (26.9)	31 (28.7)	7 (15.6)	420 (29.2)
3. การแข่งขันจากผู้ ที่มีขนาดการผลิต พอ ๆ กัน	89 (37.2)	265 (31.7)	64 (30.8)	36 (33.3)	13 (28.9)	467 (32.5)
4. ไม่มีคู่แข่ง	14 (5.9)	61 (7.3)	12 (5.7)	10 (9.3)	6 (13.3)	103 (7.2)
5. ไม่มีตลาดแน่นอน	3 (1.3)	3 (0.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (0.4)
6. ไม่มีปัญหา	20 (8.4)	48 (5.7)	17 (8.2)	8 (7.4)	7 (15.6)	100 (7.0)
รวม	239 (100.0)	837 (100.0)	208 (100.0)	108 (100.0)	45 (100.0)	1,437 (100.0)

ตามความรู้สึกของผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่า การแข่งขันจากผู้ผลิตขนาดพอ ๆ กัน เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน การแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่และการแข่งขันจากสินค้าเข้าประเภทเดียวกัน นับว่าเป็นปัญหาสำคัญไม่น้อย

สำหรับการแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่ในประเทศนั้น จะอยู่ในความรู้สึกของกิจการขนาดเล็กมากกว่ากิจการที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไป กิจการขนาดใหญ่มีส่วนได้เปรียบทางด้านสิทธิประโยชน์ อันเนื่องมาจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล ดังจะได้กล่าวต่อไป ส่วนการแข่งขันจากสินค้าเข้าประเภทเดียวกันนั้น ผู้ประกอบการรายใหญ่มีแนวโน้มจะตอบว่าเป็นปัญหาในสัดส่วนที่มากกว่ากิจการขนาดเล็ก

หากจะถือคำตอบข้างบนเป็นเครื่องวัดความรู้สึกของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสภาพการแข่งขันในกิจการอุตสาหกรรม ก็พอจะสรุปได้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าการแข่งขันเป็นความจริงทางตลาดที่จะต้องขบคิด เป็นธรรมชาติที่ผู้ประกอบการทุกแห่งจะต้องสำนึกสภาพแวดล้อมทางตลาดของตน ความรู้สึกของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทยก็มีความสำนึกเช่นว่านี้เป็นอย่างดี นอกจากจะเห็นว่าการแข่งขันจากผู้ประกอบการขนาดเดียวกันและขนาดใหญ่แล้ว การแข่งขันจากสินค้าเข้าก็นับว่ามีความสำคัญอีกประการหนึ่ง

หากจะพิจารณาตามประเภทอุตสาหกรรม จะมีความแตกต่างกันมากสำหรับอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนของกิจการที่ตอบว่ามีปัญหาจากการแข่งขันของสินค้าเข้ามากที่สุด ได้แก่ การผลิตหนังสือพิมพ์และผลิตภัณฑ์จากหนังสือพิมพ์ การผลิตอุปกรณ์การขนส่ง การผลิตเครื่องจักรเครื่องมือและเครื่องที่ใช้ไฟฟ้า เป็นต้น อุตสาหกรรมที่รู้สึกว่าการแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่มากที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมพลาสติก การผลิตเครื่องเรือน การผลิตเครื่องจักรเครื่องมือและเครื่องใช้ไฟฟ้า การผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษและหัตถกรรมสิ่งทอ เป็นต้น สำหรับการแข่งขันจากผู้ผลิตขนาดเดียวกันที่รู้สึกกระทบมากที่สุด ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์จากแก้ว อุตสาหกรรมชิ้นมูลฐาน สำหรับโลหะที่ไม่ใช่เหล็กและอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรที่ไม่ใช่ไฟฟ้า เป็นต้น

การเงิน

จากผลของการวิจัย ปรากฏว่า เงินลงทุนเริ่มแรกในการก่อตั้งกิจการแตกต่างกันอย่างมาก ระหว่างอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น กิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 10 คน มีเงินลงทุนเริ่มแรก (ทรัพย์สินถาวรและเงินทุนหมุนเวียน) โดยเฉลี่ยกิจการละประมาณ 8 ล้านบาท

กิจการที่มีขนาดคนทำงาน ระหว่าง 10 – 49 คน เฉลี่ยเงินทุนเริ่มแรกในการประกอบกิจการ ประมาณ 1.6 ล้านบาท

โดยทั่วไป ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศไทย อาศัยเงินออมของตนเอง เป็นแหล่งเงินทุนสำคัญในการจัดตั้งกิจการไม่ว่ากิจการจะมีขนาดใดก็ตาม แต่การอาศัยแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการ (organized market) มีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งหมายความว่า กิจการขนาดใหญ่สามารถ “เข้าถึง” แหล่งเงินทุนที่เป็นทางการได้ดีกว่า

ส่วนกิจการขนาดเล็กมีแนวโน้มในการอาศัยตลาดที่ไม่เป็นทางการมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ (ดูตารางที่ 7)

ตารางที่ 7
แหล่งเงินทุนเริ่มแรกในการประกอบการ
แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

(ร้อยละ)

แหล่งเงินทุน ขนาดการจ้างงาน	เงินทุนของตนเอง	ตลาด ไม่เป็นทางการ	ตลาดทางการ	รวม
ต่ำกว่า 10 คน	89.6	8.5	1.9	100.00
10 – 49	65.0	24.3	10.5	100.00
50 – 99	70.6	18.9	11.3	100.00
100 – 199	76.6	3.9	24.4	100.00
200 คนขึ้นไป	81.3	9.3	9.4	100.00
เฉลี่ยทุกขนาด	72.6	15.1	12.3	100.00

ตลาดไม่เป็นทางการรวม การกู้ยืมจากญาติมิตร เล่นแชร์ ตลอดจนการกู้ยืมระหว่างกิจการที่มีธุรกิจติดต่อกัน และแหล่งอื่นๆ แหล่งทางการ หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และสถาบันการเงินอื่นๆ

หากพิจารณาเงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน ปรากฏว่า เงินทุนในทรัพย์สินถาวรและเงินทุนหมุนเวียน แตกต่างกันออกไปตามขนาดการจ้างงาน ดังนี้

ขนาดการจ้างงาน	เงินทุนโดยเฉลี่ย (ล้านบาท)
ต่ำกว่า 10 คน	1.1
10 - 49	2.7
50 - 99	11.5
100 - 199	17.8
200 คนขึ้นไป	119.4
	เฉลี่ย 8.8

ตารางที่ 8 การแจกแจงความถี่ของเงินทุนในการประกอบการ แบ่งตามขนาดการจ้างงานและขนาดของเงินทุน ซึ่งจะเห็นได้ว่า กว่าร้อยละ 90 ของกิจการอุตสาหกรรมขนาดเล็กสุด มีสินทรัพย์ต่ำกว่า 1 ล้านบาท ส่วนกิจการที่มีคนงานระหว่าง 10 - 49 คน มีเงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน ประมาณครึ่งหนึ่งมีสินทรัพย์ต่ำกว่า 1 ล้านบาท และประมาณร้อยละ 82 มีสินทรัพย์ต่ำกว่า 3 ล้านบาทจากตัวเลขข้างๆ นี้ หากจะกำหนดค่าจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมว่า เป็นกิจการที่มีคนทำงานต่ำกว่า 50 คน และสินทรัพย์ไม่เกิน 3 ล้านบาทก็น่าจะเป็นการเหมาะสม

ตารางที่ 8
การแจกแจงความถี่ของกิจการ
แบ่งตามขนาดเงินทุนและขนาดการจ้างงาน

(ร้อยละ)

ขนาดการจ้างงาน เงินทุน (ล้านบาท)	ต่ำกว่า 10 คน	10 - 49	50 - 99	100-199	200 คน ขึ้นไป	รวม
ต่ำกว่า 500	67.4	32.2	8.6	—	—	31.1
500 - 999	19.3	17.8	6.9	1.6	—	14.7
1,000 - 1,999	8.9	20.6	14.5	3.2	—	15.9
2,000 - 2,999	1.5	10.9	6.8	6.5	—	4.0
3,000 - 5,999	1.5	10.7	20.5	19.4	3.4	11.0
6,000 - 9,999	—	3.6	17.1	21.0	17.2	6.6
10,000 - 19,999	0.7	3.0	14.5	19.4	10.3	5.7
20,000 และมากกว่า	0.7	1.4	11.1	29.0	69.0	7.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หากพิจารณาโครงสร้างของแหล่งเงินทุนในการประกอบการปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการอาศัยเงินทุนของตนเอง ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่การอาศัยตลาดที่เป็นทางการมีแนวโน้มสูงขึ้น (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9

แหล่งเงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน
แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

(ร้อยละ)

แหล่งเงินทุน ขนาดการจ้างงาน	เงินทุน ของตนเอง	ตลาด ไม่เป็นทางการ	ตลาดทางการ	รวม
ต่ำกว่า 10 คน	86.2	9.4	4.5	100.0
10 – 49	66.7	20.0	13.3	100.0
50 – 99	59.2	21.3	19.4	100.0
100 – 199	67.8	14.3	17.9	100.0
200 คนขึ้นไป	62.1	14.8	60.9	100.0
เฉลี่ย	64.2	17.2	18.6	100.0

การที่กิจการอุตสาหกรรมหันมาใช้แหล่งเงินทุนที่เป็นทางการมากขึ้น อาจหมายความว่า สถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธนาคารพาณิชย์สนใจในการให้สินเชื่อเพื่อขยายกิจการหรือเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินในปัจจุบันมากกว่า การให้สินเชื่อเพื่อก่อตัวกิจการขึ้นใหม่

จากผลของการวิจัย อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยที่กิจการขนาดย่อมจะต้องเสีย ตกประมาณ 16.3 ถึง 16.8 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่ากิจการขนาดใหญ่ขึ้นไป เนื่องจากกิจการขนาดเล็กต้องอาศัยแหล่งเงินทุนที่มีใช้ทางตรง ซึ่งคิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า นอกจากนี้ กิจการขนาดใหญ่อาจมีหลักประกันดีกว่า เครดิตดีกว่า และเป็นไปได้ที่ว่า กิจการขนาดใหญ่สามารถหาทางเลือกแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการได้ดีกว่ากิจการขนาดเล็ก ทำให้สามารถเลือกแหล่งเงินกู้ที่คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจำนวนไม่น้อยได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรค และปัญหา ในการหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกซึ่งมักจะเป็นปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ยสูง และปัญหา

เรื่องหลักทรัพย์ เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมขนาดเล็ก มีแนวโน้มเห็นว่าเรื่องหลักทรัพย์เป็น ปัญหาสำคัญมากกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่ นอกจากนั้น ยังระบุว่า ข้อผูกพันที่ยืดยาก ตลอดจน การต้องเสียค่าปากดุง และระยะเวลาที่ต้องชำระหนี้สั้นเกินไป นับเป็นปัญหาสำคัญในการหา แหล่งเงินทุนจากภายนอก

สรุปปัญหาในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ในการสำรวจเมื่อปี 2519 คณะผู้วิจัยขอร้องให้ผู้ประกอบการระบุปัญหาสำคัญ ๆ ที่ต้องประสบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ปรากฏว่า สำหรับกิจกรรมขนาดเล็ก ปัญหาเรื่องตลาด และเรื่องวัตถุดิบไม่พอเพียงหรือมีคุณภาพต่ำ รวมทั้งการขาดแคลนเงินทุน เป็นปัญหาที่ถูกระบุ บ่อยครั้งที่สุด ส่วนกิจกรรมขนาดใหญ่ขึ้นไปมีแนวโน้มที่ระบุปัญหาเรื่องวัตถุดิบ และปัญหาแรง งานมากกว่ากิจกรรมขนาดเล็ก ส่วนเรื่องการตลาดนั้น กิจกรรมขนาดใหญ่ มีแนวโน้มที่จะระบุ ว่า เป็นปัญหาน้อยกว่ากิจกรรมขนาดเล็ก (ดูตารางที่ 10)

บทบาทของรัฐบาล

รัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้บริหาร และเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของประเทศ น่าที่จะเป็นผู้ให้ความสนใจ และหาทางช่วยเหลือสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม เพื่อให้ สามารถเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อันจะนำมาซึ่งความกินดีอยู่ ดี และความสุขสมบูรณ์ดีต่อประชาชนในที่สุดได้ กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมยังต้องการ ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อีกมาก ที่สำคัญที่รัฐบาลน่าจะมุ่งให้ความช่วยเหลืออย่างรีบด่วน และน่าจะเป็นไปได้ดังต่อไปนี้

ระบบภาษีอากร กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมต้องเสียภาษีการค้าทุกช่วงของการ ผลิต ซึ่งกิจกรรมขนาดใหญ่ไม่ต้องเสียภาษีการค้าระหว่างช่วงของการผลิตเพราะมีการรวมขั้นตอน ต่าง ๆ ของการผลิตเข้าด้วยกัน ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้กิจการขนาดย่อมเสียเปรียบกิจการขนาด ใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ระบบภาษีควรมีลักษณะเป็นภาษีที่เก็บจากมูลค่าเพิ่ม

ตารางที่ 10
ปัญหาในการดำเนินงาน
แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ปัญหา ขนาด การจ้างงาน	ปัญหา มีคุณภาพดี	เงินลงทุนไม่ พอเพียง	ปัญหา ตลาด	ขาดแคลน งานในฤดู ทำนา	คนงาน เกียจคร้าน	คนงาน เข้าออก บ่อยๆ	คืนฟ้า อากาศ ไม่ดี	คนงาน สตรี เร่ร่อน	ปัญหาอื่น	ไม่ปัญหา	รวม
ต่ำกว่า 10 คน	16.8	16.4	19.3	2.9	2.9	3.8	2.1	-	26.5	9.2	100.0
10 - 49	16.1	15.4	15.5	4.1	3.8	4.6	2.7	1.4	29.8	6.6	100.0
50 - 99	16.7	18.6	18.6	5.2	3.3	2.4	2.8	2.4	30.5	4.3	100.0
100 - 199	18.3	10.4	11.3	4.3	6.1	1.7	1.7	5.2	34.8	6.1	100.0
200 คนขึ้นไป	18.2	10.9	10.9	3.6	5.5	-	1.8	7.3	32.7	9.1	100.0
รวม	16.4	16.8	16.0	4.1	3.8	3.8	2.5	1.8	29.8	6.9	100.0

การส่งเสริมการลงทุน เท่าที่ผ่านมาพอสรุปได้ว่าลักษณะของกิจการที่รัฐส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ กิจการที่มีขนาดการลงทุนตัวเฉลี่ย 57 ล้านบาทต่อโครงการ มีทุนจดทะเบียนเฉลี่ยแล้ว 18 ล้านบาทต่อราย มีมูลค่าเครื่องจักรเฉลี่ยรายละ 33 ล้านบาท และมีการจ้างแรงงานในแต่ละรายจำนวน 286 คน ดังนั้น จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กิจการขนาดใหญ่เท่านั้นที่ได้รับสิทธิพิเศษในด้านการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล กิจการที่มีคนงานต่ำกว่า 10 คน ร้อยละ 94 ไม่เคยได้รับการส่งเสริม ส่วนกิจการที่มีคนงาน 10-49 คน ร้อยละ 91.3 ไม่ปรากฏว่าเคยได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล ดังนั้น การมุ่งส่งเสริมกิจการขนาดใหญ่จึงมีผลทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในชั้นภาษี รัฐบาลควรทบทวนนโยบายและการปฏิบัติในการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และการลงทุนจากต่างประเทศว่าแท้ที่จริงแล้วมีการขัดแย้งกันในด้านนโยบายและการปฏิบัติเพียงไร เพราะเท่าที่ปรากฏอยู่นั้นเห็นได้ว่า กิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และการลงทุนจากต่างประเทศได้รับสิทธิพิเศษและมีบทบาทในการทำให้เกิดผลเสียหายต่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมมากรายด้วยกัน ทำอย่างไรจึงจะให้อุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ในลักษณะของการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคโดยรัฐบาลยังอยู่ในวงที่จำกัดมาก บทบาทของหน่วยงานของรัฐที่มีความสัมพันธ์กับกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม เน้นไปในด้านรักษากฎหมายและระเบียบแบบแผนของราชการมากกว่าดำเนินการให้คำแนะนำและส่งเสริมอย่างจริงจัง

ทางด้านความช่วยเหลือด้านการเงินนั้น ปัจจุบันรัฐบาลได้ช่วยเหลือกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมโดยผ่านสำนักงานธกษอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งมีปัญหามากมายหลายประการด้วยกัน เริ่มด้วยปัญหาด้านโครงสร้าง ฐานะ และความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของสำนักงานนี้ได้มีหลายท่านเสนอแนะให้เปลี่ยนรูปแบบของสำนักงานนี้ให้เป็นลักษณะของธนาคารในแบบต่าง ๆ กัน เช่น ให้รัฐสมทบเงินกับธนาคารพาณิชย์ หรือตั้งในรูปธนาคารเช่นเดียวกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์กู้เงินจากต่างประเทศ ตลอดจนให้การกำประกันสินเชื่อของกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม ปัญหาหลักในด้านการเงินก็คือ จะหาแหล่งทุนจากที่ใด และเนื่องจากกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมไม่มีความมั่นคงทางการเงินมากนัก การให้กู้เงินจึงมีการเสี่ยงมาก ใครจะเป็นผู้รับภาระการเสี่ยง จะเสี่ยงได้มากเท่าไร ภายใต้สภาวะการณ์เสี่ยง

สูงนี้ จะทำอย่างไรจึงจะรักษาอัตราดอกเบี้ยไว้ไม่ให้สูง ปัญหาดังกล่าวนี้ไม่สามารถตอบได้เป็นที่พอใจ หากใช้หลักเกณฑ์ด้านการธนาคารเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะด้านการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินนี้มีผู้ให้ข้อคิดเห็นว่าหากเราเห็นความสำคัญของกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมก็ต้องให้ความช่วยเหลือ แต่จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งอาจมีหลายประการ เช่น การเพิ่มการจ้างงาน การกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค การส่งเสริมประสิทธิภาพของระบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม ตลอดจนเพื่อสร้างทัศนคติใหม่ที่เราต้องสามารถยืนบนขาของตนเอง เป็นการสร้างรากฐานของอุตสาหกรรมทั้งหมด เพื่อให้ประเทศมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องทำแม้จะเป็นการเสี่ยงด้านการเงินก็ต้องยอม ต้องตัดใจยอมให้มีหนี้สูงเพื่อช่วยคนส่วนใหญ่ ช่วยคนที่ไม่มีโอกาสให้มีโอกาสต้องตัดใจโดยหวังประโยชน์ให้เกิดแก่คนจำนวนมาก เป็นเรื่องที่ต้องคิดในระบอบนโยบายของชาติ ไม่ใช่เป็นการกระทำโดยยึดเกณฑ์การตอบแทนทางการเงินในระดับบุคคลหรือกิจการเท่านั้น เมื่อคิดว่าต้องแก้ไขลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องก็จำเป็นต้องมีการเสยสละกันบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลในด้านการสร้างรากฐานที่มั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

เชิงอรรถ

1. Staley and Morse, *Modern Small Industry for Developing Countries*, (New York : McGraw-Hill, 1965), International Student Edition, p. 2.
2. แสง สงวนเรือง, สมศักดิ์ แท้มบุญเลิศชัย, นิทย์ สัมมาพันธ์, *อุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย*, เอกสารการวิจัย 2521.
3. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524*, ฉบับร่าง, หน้า 283.
3. คูเป็นตัวอย่าง คร. ประภาส จักกะพาก, "การส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม" ปาฐกถาแสดงในการประชุมของสมาคมการค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อม ณ โรงแรมมณเฑียร วันที่ 1 เมษายน 2520.